Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu Facultatea de Istorie și Patrimoniu

STUDIA

UNIVERSITATIS CIBINIENSIS SERIES HISTORICA

VIII

Suplimentul nr.1

Actele I CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ RELAȚII INTERETNICE DIN TRANSILVANIA

Militaria Mediaevalia în Europa Centrală și de Sud-Est

Sibiu, 14 - 17 octombrie 2010

Editat de Ioan Marian ȚIPLIC

Editura Universității Lucian Blaga” din Sibiu 2011

Săbiile timpului bizantin (secolele X-XI) în România

Valeri YOTOV*

Cuvinte cheie: Evul Mediu timpuriu, sabie bizantină, pază de sabie, pom, varangie

Abstract

Autorul își atrage atenția asupra mai multor săbii publicate și inedite și părți de săbii din epoca bizantină, descoperite în România. Definirea tipului de arme în funcție de origine (producție) sau legarea acestora de un anumit grup etnic sau de o anumită armată este în mare măsură condiționată - fiecare soldat a folosit un armament eficient, fie că a fost fabricat într-un atelier local, fie că a fost produs într-un atelier în timpul unei campanii militare. , sau primit cadou sau trofeu. Astfel, este dificil de stabilit dacă unele dintre armele menționate în unele studii (în special săbii), sunt cu siguranță bizantine, arabe, indiene etc.

Autorul dă o nouă interpretare unor săbii bizantine deja publicate (din Sfintu Gheorge (Sepsiszentgyorgy), județul Covasna și pentru un pază-sabie și pom de sabie găsite în cetatea Păcuiul lui Soare. Pentru sabia din Sfintu Gheorge (Sepsiszentgyorgy), Covasna. Județ, el propune ipoteza că este de origine bizantină, găsită în cimitirele bulgare datate din a doua jumătate a secolelor IX – primii ani ai secolelor X. Pentru pomul de la cetatea Păcuiul lui Soare autorul dă numeroase paralele – toate datate cu a doua. jumătate a secolelor IX-X.

Pe baza faptului că există două paznici de sabie destul de asemănătoare ca formă: unul din cetatea Păcuiul lui Soare și altul de la Pliska, autorul a tras concluzia că aparțin unui nou tip de sabie (sau mai precis pază-sabie). Acest tip ar trebui descris ca fiind bizantin și i-a fost sugerat numele „tip Pliska (1948).

Făcând un comentariu asupra a patru săbii inedite păstrate în două muzee din România, autorul a sugerat că sabia de la Muzeul Giurgiu este tot bizantină și a dat-o în secolul al X-lea, în timp ce celelalte trei de la Muzeul Constanța sunt de origine scandinavă. El crede că ultimii ar fi ajuns în zona apropiată de gura Dunării în timpul raidurilor militare și comerciale varango-ruse la Constantinopol din secolele IX până la mijlocul secolului XI sau datorită recrutării de varangi și normanzi (englez/sh). și Dani/sh de asemenea) de către Imperiul Bizantin la mijlocul secolului al XI-lea și mai târziu.

Despre armamentul Evului Mediu, de pe teritoriul României și al țărilor învecinate, s-a remarcat faptul că o mare parte din acesta era de origine bizantină sau de pe vremea influenței bizantine în Dunărea Mijlociu și Inferioară* 1. Analiza obiectivă fusese dată în studii arheologice recente, de asemenea, că aceste descoperiri ar putea fi asociate și cu avarii, puterea bulgară de la nord de Dunăre și cu

* Muzeul de Istorie, Departamentul de Arheologie, Varna/Bulgaria (valeri.yotov@gmail.com, yotov_arch@yahoo .com).

1 Horedt 1986, S. 97, 149, Abb. 62; Nicolle 1999, p. 38 (nr. 42). Kovács 1994-1995, S. 174, Abb. 7.

deplasarea maghiarilor către Dunărea de Mijloc2 sau, nu în ultimul rând, cu varangii (mercenarii scandinavi) în armata Bizanţului3.

Cu toate acestea, principala preocupare este de a individualiza criteriile capabile să determine ce fel de arme pot fi definite ca arme bizantine (în special săbiile).

Aici ar trebui să remarcăm că definirea tipului de arme după origine (producție) sau legarea lor de un anumit grup etnic sau de o anumită armată este în mare măsură condiționată - fiecare soldat a folosit un armament eficient, fie că a fost fabricat într-un atelier local, produs într-un atelier în timpul unei campanii militare, sau primit cadou sau trofeu4.

Pentru producția de arme în Imperiul Bizantin există doar câteva surse scrise care sunt discutate în mod repetat. În Cartea Ceremonial există referiri despre fabricarea armelor la Constantinopol5. Eminentul specialist al armamentului bizantin, TG Kolias, observă, de asemenea, că Imperiul trebuia să-și adapteze rapid tehnologia la cele mai bune inovații tehnice ale inamicilor săi (adesea vecinii săi)6. Astfel, este dificil de stabilit dacă unele dintre armele menționate în studii separate, în special săbiile, sunt bizantine, arabe, indiene etc.7

I. Editare de săbii bizantine de pe teritoriul României - nouă interpretare

1. Sabia din Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyorgy), jud. Covasna (fig. 1)

Sabia a fost descoperită în 1943, când a fost construită o zidărie în oraș. Într-un mormânt distrus (la o adâncime de 50 cm) a fost găsit un schelet situat în Est - Vest, dar nu este clar unde se afla capul (presumabil - spre Vest). În groapa mormântului a fost găsit și craniul unui cal. În plus s-a găsit un vârf de suliță (lungime - 14 cm) cu manșon (diametru 2 cm), un cuțit și alte piese metalice. Z. Székely, care a publicat primul informații din descoperire, a datat mormântul și, în consecință, sabia, între secolele V-VII8.

Din câte știu, părerea unei origini bizantine a acestei săbii a fost exprimată pentru prima dată de A. Kiss, care a inclus-o într-un grup de săbii găsite în Carpați. A. Kiss a analizat pe scurt caracteristicile ritualului funerar și a remarcat că în regiunea carpatică acest lucru a fost tipic pentru secolele X-XI și l-a legat de maghiari9.

Sabia are 81,5 cm lungime (75,5 cm - lamă; 6 cm - mâner), lățimea maximă a mânerului - 2 cm. Nu există nicio urmă de os sau lemn pe mâner. Apărătorul de sabie este din bronz - în total 11,5 cm.

2 Vezi ultima în: Madgearu 2002-2003 (2005), p. 41-65 și literaturi; de asemenea: Țiplic 2006, p. 44-47.

3 Popa 1984, S. 425-431.

4 Йотов 2004, с. 10.

5 De cer., 674, 3.

6 Kolias 1988, S. 27.

7 Ada Bruhn Hoffmeyer observă că multe tehnici și arme marțiale - de exemplu folosirea sabiei (sabiei) - vin în special în Europa din lumea islamică (Hoffmeyer 1961, 43). Vezi, de asemenea, comentariul D. Nicolle asupra armelor de la naufragiul de la Serçe Limani, Turcia (Nicolle 1999, p. 122, comentariu din fig. 292: AP).

8 Székely 1945, p. 1-15; Idem 1948, p. 61-64.

9 Kiss 1987, S. 199-202, 206-207, Abb. 7 (în nota 80 A. Kiss îi oferă recunoștință lui I. Bóna, care și-a exprimat o părere similară în „Die Geschichte Siebenbürgens” - manuscris din 1977).

După părerea mea, analiza lui A. Kiss poate fi corectată, în mare parte pe baza studiilor lui Z. Székely – care nu ne aflăm în fața unui singur mormânt, ci a unei întregi necropole. Într-adevăr, nu deținem date dacă această necropolă a fost investigată și care au fost rezultatele. Așezarea unui craniu de cal este o caracteristică din secolele IX-X a unui ritual funerar comun avarilor10, protobulgari11 și maghiari12.

Pe baza cercetărilor arheologice, câțiva savanți români și-au îndreptat atenția asupra influenței bulgare la nord de Dunăre13. În special pentru Carpații Meridionali, cultura arheologică protobulgară este prezentă, în general în două zone situate în sudul și sud-estul Transilvaniei (grupul cultural - Blandiana-A, numit și Alba Iulia).

Prima zonă este în jurul Alba Iuliei (Balgrad) unde sunt amplasate mai multe așezări și cimitire din oraș (situl de 1200 de morminte al Stației de salvare II - Țiplic 2006, 75), așezarea fortificată și necropola Blandiana, așezarea Salnik (Câlnic) și necropola Sanbenedik și Sebes. A doua zonă este în jurul Poiana, Cernat, Sfântu Gheorghe, județul Covasna, unde se află așezări și după analiza mea - necropola, de asemenea 14. Nu cunosc necropole maghiare timpurii în această zonă.

Țin să reamintesc că este obiect de discuție dacă etnia secuilor (secui), care locuiește în prezent pe teritoriul dintre râurile Mureș și Olt, este descendent al neamului turc maghiarizat15.

Dimensiunile și caracteristicile sabiei (cum ar fi lățimea lamei - în jur de 6,5 cm) indică o datare din a doua jumătate a secolului al IX-lea până la începutul secolului al X-lea.16

Prin urmare, propun ipoteza că sabia de la Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyorgy) din județul Covasna este de origine bizantină, găsită în cimitirele bulgare datate din a doua jumătate a anilor IX până în secolele X până în secolele X17.

2-3. Sword-guard and pommel of the spade found in Păcuiul lui Soare fortress.

În cartea pentru cetatea de pe insula Dunării Păcuiul lui Soare au fost publicate două bucăți de săbii pentru care cred că poate o identificare ca bizantină este foarte probabilă. Ambele sunt sparte, așa a prezentat autorul S. Baraschi

10 Балинт 1995, с. 43-44.

11 Аксенов, Тортика 2001, с. 199-200. Рашев 2008, с. 198.

12 Bálint 1971, p. 85-108 (http://epa.oszk.hu/01600/01609/00015/pdf/MFME_EPA01609_1971_2_085-108.pdf); Балинт 1972, с. 177-178.

13 Comșa 1960, p. 395-422 și notele 14.

14 Madgearu 2001, 277; Pinter și colaborare. 2006, p. 44-48; Țiplic 2006, 75-86; Székely 1972, p. 125128.

15 Întrebarea despre originea grupului etnic secuiesc (secuiesc) este foarte dificilă și este în afara subiectului nostru, Милетич, Агура 1893, с. 272-273; Miklosich 1856, S. 105-146; http://www.britannica.com/-EBchecked/topic/579333/Szekler.

16 Pentru o reconstrucție proastă (lama nu este corectă; pomul este ficțiune) a sabiei Sfântu Gheorghe vezi în: http://www.myarmoury.com/talk/viewtopic.php?t=8927&highlight=

17 Yotov 2011-a, în tipar.

le-au reconstruit. Cred că ele sunt definite corect ca: pom (vârful mânerului unei săbii) și garda-sabie18.

2. Pomul sabiei de la cetatea Păcuiul lui Soare (fig. 2-a)

Pomul de la cetatea Păcuiul lui Soare are multe paralele. Un bun exemplu de comparație este o sabie foarte bine conservată (fig. 2-b) găsită la sud-vest de Lacul Balaton din Ungaria: mormântul 55 din necropola Garabonc-I, datat în a doua jumătate a secolului al IX-lea. Autorul, BM Szoke, a definit această sabie ca fiind bizantină19.

Piese asemănătoare, definite ca pomurile unei săbii, au fost găsite în Bulgaria: una într-un sapat din secolul al X-lea din Abritis (lângă Razgrad, nord-estul Bulgariei) într-un strat din Evul Mediu (fig. 2-c)20, altul (fig. 2-d) într-un strat din secolul al X-lea în Pliska21, unul (fig. 2-e) cu numeroase alte arme și echipamente abandonate după bătălia de la Drastar din 108722.

Mai există unul de formă asemănătoare și din argint, datat în secolul al X-lea cu dedicație inscripționată „Prințul Abi' l Ghana' im Manșhr Billah", aflat acum în Colecția Rifaat Sheikh al-Ard, Geneva (fig. 2-f)23.

Cunosc mai multe paralele picturale ale acestor poms prezentate, dar îmi îndrept în special atenția către Fresca lui Iosua (secolul al X-lea) de la mănăstirea Hosios Loukas din Beotia, Grecia (fig. 2-g)24.

3. Sabie-păznic din cetatea Păcuiul lui Soare

Pentru garda-sabie este stabilită o paralelă foarte apropiată găsită în prima capitală a Primului Regat Bulgar - Pliska25.

Există câteva încercări de a defini tipurile de săbii descrise ca fiind bizantine26. În mai multe articole am putut defini tipurile de săbii bizantine. Principala concluzie pe care am făcut-o referitor la metodologia de determinare a tipurilor este că, în special pentru săbii, și alte arme de tăiere cu înjunghiuri, caracteristicile tipologice atribuite cel mai des folosite sunt legate de mâner, forma pomului și mai ales de garda-sabie. . Cu alte cuvinte, tipologia săbiilor este adesea „o tipologie a paznicilor săbiilor"27.

18 Diaconu, Baraschi 1977, p. 137, Pl. XX-9, 11.

19 Szoke 1992, S. 92-96, taf. 18; 20 63; Szoke, 1994, S. 251-317 http://www.archeo.mta.hu/-hun/munkatars/szokebelamiklos/ZM_05_1994.pdf) . Sabia a fost publicată recent în impresionantul catalog al RZGM (curator Falko Daim), Byzanz, Pracht und Alltag, 2010, p. 293.

20 Дзанев 2007, с. 378, обр. 12. Găsit cu tezaur mic de 11 solide, 10 aparțin lui Constantin al VII-lea cu Romanos (945-959) și unul al lui Nicefor II Phokas cu Busuioc (963-969).

21 Nu este publicat. Îmi exprim recunoștința doctorului Janko Dimitrov pentru permisiunea de a publica această descoperire.

22 Despre bătălia Drastar vezi: Yotov - 2008, p. 257-268.

23 A se vedea: Nicolle 2002, p. 162, fig. 27.

24 Chatzidakis 1997, p. 16, fig. 5.

25 Станчев 1955, с. 207, рис. 24.

26 Dawson 2007, p. 28; Eger, 2011 (în apariție). Aș dori să-mi exprim profundele mulțumiri Dr. C. Eger pentru informațiile despre articolul său.

27 Yotov 2011-b, p. 115. Savantul maghiar B. Fehér a remarcat, de asemenea, că principalul indiciu al originii lor a fost stilul uniform al mânerelor lor. Vezi: Fehér 2001, p. 157-164, nota 18.

Uniformitatea gărzii-sabie de la cetatea Păcuiul lui Soare și garda-sabiei de la Pliska se ridică pentru a defini un nou tip de sabie (mai precis garda-sabie), care poate fi descris drept bizantin - tipul Pliska (1948)28.

II. Fără săbii publicate

4. Sabia de la muzeul Giurgiu, gasita langa Calarasi

Sabia a fost găsită în Dunăre lângă Călărași în 1978. Dimensiuni: lungime completă 92 cm, lungimea mânerului 10,5 cm.

În cartea de inventar și la expoziția din muzeu, sabia este definită ca bizantină și datată în secolele IX-X (sabia Bizantina de sec. IX-X). S-a menționat că a fost găsit în apele fluviului Dunărea. Aș dori să subliniez că lungimea și lățimea lamei, nu are plin, ceea ce mi-a dat un motiv să fiu de acord cu opinia colegilor de la muzeul Giurgiu, dar cred că ar trebui datată mai precis în secolul al X-lea. .

5-7. Trei săbii scandinave în muzeul Constanța

În secțiunea Evul Mediu a expoziției arheologice de la muzeul din Constanța sunt prezentate trei săbii care rămân în afara atenției specialiștilor29.

Una dintre ele (fig. 5-a, b) a fost găsită în apropierea satului Albești (la vest de Mangalia), celelalte două (fig. 6-7) provin de undeva în Dobrogea interioară.

În literatura europeană există multe studii arheologice despre clasificările săbiilor medievale, dar aproape toate se bazează pe un studiu al lui J. Petersen de la începutul secolului al XX-lea30. În lipsa mai multor informații despre găsirea locului, săbiile de la muzeul din Constanța pot fi identificate și datate, de asemenea, folosind schema savantului norvegian.

5. Sabie din Albesti, la vest de Mangalia (fig. 5-a, b)

Sabia de la Albești are pe o față o ștampilă (fig. 5-c), iar pe revers este probabil, inscripția „Ulfberht” (fig. 5-d). După clasificarea lui J. Petersen, aparține tipului VJ Petersen a plasat acest tip în prima parte a secolului al X-lea31, dar din Balcani datarea este mai târzie, din a doua jumătate a secolului al X-lea - până la începutul secolului al XI-lea.

6. Sabia locului neidentificat (fig. 6)

A păstrat pomul mic de tip „D” în formă de „D”, apărătoarea dreaptă simplă a sabiei și partea superioară a lamei cu pline.

28 Numesc acest tip „Pliska (1948)” deoarece într-un articol special am definit un alt tip (Pliska 2005) bazat pe trei paznici de sabie de uniformitate, unul găsit la Pliska în 2005. Vezi: Yotov 2011, pp. 118-119. .

29 Aș dori să mulțumesc mult colegilor de la Muzeul Constanța - G. Costurea pentru permisiunea și V. Voinea pentru cooperare.

30 Petersen 1919, p. 158-166; Peirce 2002; Oakeshott 1960; Maure 1977, S. 95-116.

31 Petersen 1919, p. 154-156, planșa III.

După clasificarea lui J. Petersen, aparține tipului X, datând din a doua jumătate a secolului al X-lea până la începutul secolului al XI-lea32. Câțiva savanți cred că săbiile de tip X au început o nouă tipologie în secolele XI - XII.

7. Sabia locului de unde se află neidentificat (fig. 7)

Sabia se păstrează fără pom. Peste lamă au plini bine arătat.

Starea sabiei ne permite să o comparăm cu sabia de tip E sau W a lui Petersen, datată la începutul secolelor IX - X33.

Principalele căi prin care aceste artefacte de origine scandinavă aveau să ajungă pe pământurile de la gura Dunării au fost raidurile militare și comerciale varango-ruse la Constantinopol din secolele IX până la mijlocul secolului al XI-lea și recrutarea de varangi și normanzi (englez și dani). /sh too) de către Imperiul Bizantin la mijlocul secolului al XI-lea și mai târziu34. Pe lângă mercenarii scandinavi, cred, unele dintre artefacte sunt legate de pecenegii care au avut contacte directe comerciale și militare cu statul Kiev în secolele X - începutul secolelor XI, iar din anii 1050 au fost așezați la sud de Dunăre.

Sper ca prin amintirea unor sabii publicate și părți de săbii și publicând noi săbii, să se poată atrage o nouă atenție asupra altor arme păstrate în muzeele românești, poate de origine bizantină.

Referinte:

Aksenov, Tortika 2001 - V. S. Aksenov, A. A. Tortika, Înmormântările protobulgare din regiunea Don și regiunea Donech din secolele VIII-XVIII: problema polivarianței interpretării rituale și etnoistorice, - în: Steppele Europei în Evul Mediu , 2. Doneţk, 2001, p. . 199-200.

Bálint 1971 - C. Bálint, Les tombes à ensevelissement de cheval chez les hongrois du IXe--XIe siècles, - în: A Móra Ferenc Múzeum Évkonyve - 2, 1971, pp. 85-108.

Balint 1972, p. 177-178. Ch. Balint, Înmormântări cu cai la maghiari în secolele IX-X. - în: Probleme de arheologie și istoria antică a ugrienilor, Moscova, 1972, p. 177-178.

Balint 1995 - Ch. Balint, Introducere în arheologia avară, - Tipologia și datarea materialelor arheologice din Europa de Est. Izhevsk, 1995, p. 43-44.

Vasilievsky 1908 - V. G. Vasilievsky, trupa de varangi-ruși și varangi-engleze la Constantinopol din secolele XI și XII, - în: V. G. Vasilievsky, Proceedings, vol. I, Sankt Petersburg, 1908.

Blondal, B. Benedikz 1978 - S. Blondal, B. Benedikz, The Varangians of Byzantium, Cambridge, 1978.

Bòna 1977 - I. Bòna, Die Geschichte Siebenbürgens, manuscris din 1977.

32 Petersen 1919, pp. 158-167, fig. 124, 127, 128.

33 Petersen 1919, pp. 156-157.

34 Васильевский 1908. (http://annals.xlegio.ru/byzant/vasiljevsk/1_03.htm); Blondal, Benedikz 1978.

Chatzidakis 1997 - M. Chatzidakis, Hosios Loukas, Athens, 1997 (http://images.icon-art.info/public/Byzantium/Chatzidakis%201997%20-%20Hosios%20Loukas-%20%28BAiG%29.pdf).

Comșa 1960 - M. Comșa, Die bulgarishe Herrschaft nordlich der Donau wãrchrend des IX und X Jahr. Im Lichte der archaologischen Forschungen, - Dacia, IV, 1960, pp. 395-422.

De cer. 1935 - A. Vogt, Constantin VII Porphyrogénète, Le livre des cérémonies. Commentaire, I-II. Paris, 1935.

Diaconu, Baraschi 1977 - P. Diaconu, S. Baraschi. Păcuiul lui Soare, II. Așezarea medievală (secolele XIII-XV). BucureDti, 1977, p. 137, Pl. XX-9, 11.

Dawson 2007 - T. Dawson. Infanteristul bizantin. Imperiul Roman de Răsărit c. 900-1204. Oxford, 2007, 28.

Dzanev 2007 - G. Dzanev, Descoperire colectivă de solide din secolul al X-lea la Abritus, - în: Studii de arheologie medievală bulgară (colecție în cinstea prof. Rasho Rashev). V. Tarnovo, 2007, p. 375-384.

Eger 2011 - C. Eger, Die Schwerter mit bronzener Parierstange vom Typ Aradac-Kõlked-Korinth. Zur Frage byzantinischer Blankwaffen des ausgehenden 6. und 7. Jahrhunderts. - în: Acta Archaeologica Hungarica, 2011 (în apariție).

Fehér 2001 - B. Fehér, Arta sabiei bizantină văzută de arabi, - în: Acta Antiqua Hungaricae, 41, 2001, pp. 157-164.

Hoffmeyer 1961 - AB Hoffmeyer, Introducere în istoria sabiei europene. - Gladius, I, 1961, pp. 30-75.

Horedt 1986 - Kurt Horedt, Siebenburg în epoca Frühmit. Bonn.

Kiss 1987 - A. Kiss, Cimitirele bizantine timpurii din Carpati. - în: Lucrări arheologice maghiare, XXXIX, 1987, S. 193-210.

Kolias 1988 - TG Kolias, Armata Bizantină. Viena, 1988.

Kovács 1994-1995 - L. Kovács, Siturile arheologice carpatice din secolul al X-lea până în secolul al II-lea (A doua vale a Carpatilor Beckens de la mijlocul secolului al X-lea), - în: Communicationes Archaeologicae Hungariae, -1995, S.S 153 -189.

Madgearu 2001 - Al. Madgearu, Comerţul cu sare şi războiul în Transilvania medievală timpurie, -în: Ephemeris Napocensis, XI, 2001, 271-283.

Madgearu 2002-2003 (2005) - Al. Madgearu, Transilvania și expansiunea bulgară în secolele IX-X, - în: Acta Musei Napocensis, 2002-2003 (2005). 39-40, II, 41-6

Maure 1977 - M. Maure, Les epees de l'époque Viking - essai de classification typologique, Oslo, 1977.

Miklosich 1856 - Franz von Miklosich, Die Sprache der Bulgaren in Siebenbürgen, - în: DAWW (= Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien), 8, 1856, S. 105-146.

Miletich, Agura 1893 - L. Miletich, D. Agura, Daco-românii și scrierea lor slavă, - în: СбНУ (Culegere de idei populare), IX, 1893, p. 211-390.

Nicolle 1999 - D. Nicolle, Arme și armuri ale epocii cruciadelor, 1050-1350, II. Islam, Europa de Est și Asia, Londra, 1999.

Nicolle 2002 - D. Nicolle, Two Swords from the Foundation of Gibraltar, - în: Gladius, 22, 2002, pp. 147-200.

Oakeshott 1960 - R. E. Oakeshott, The Archaeology of Weapons. Arms and Armour from Prehistory to the Age of Chivalry, London, 1960.

Petersen 1919 - J. Petersen, De norske vikingesverd, Kristiania, 1919.

Peirce 2002 - I. Peirce, Swords of the Viking Age, Woodbridge, 2002.

Pinter and collab. 2006 - Z. K. Pinter, A. Dragotă, I. M. Țiplic, Piese de podoabă și vestimentație la grupurile etnice din Transilvania (sec. 7–12). Alba Iulia, 2006.

Popa 1984 - Radu Popa, Knaufkrone eines Wikingerzeitlichen Prachtschwertes von Păcuiul lui Soare, - in: Germania, LXII, 1984, S. 425-431.

Рашев 2008 - Р. Рашев, Българската езическа култура VII-IX в. София, 2008, с. 198.

Станчев 1955 - Ст. Станчев, Разкопки и новооткрити материали в Плиска през 1948 г. - în: ИАИ (Известия на Археологический Институт), 20, 1955, 183-228.

Szõke 1992 - BM Szõke, Karolingerzeitliche Grãberfelder I-II von Garabonc-Ofalu, - În: Antaeus, 21. Budapesta, 1992, 92-96, taf. 18; 20 63.

Szõke 1994 - BM Szõke, Înmormântările de slujitori carolingieni la Mosaburg/Zalavár perioada de atracție: Garabonc-Ofalu I-II, - În: Zalai Múzeum, 5, 1994, 251-317

Székely 1948 - Z. Székely, Povestea lui Gyorgy Sepsiszent până la sfârșitul Evului Mediu, György Sepsiszet, 1948.

Székely 1945 - Z. Székely, Date for the Migration Period of Székelyfold, Sfântu Gheorghe, 1945, p. 1-15.

Székely 1972 - Z. Székely, Aspectul culturii materiale a secolelor VII-X în sud-estul Transilvaniei. - În: Întrebările fundamentale ale populaţiei din bazinul carpatic din secolul al VIII-lea până în secolul al X-lea. Budapesta, 1972, 125-128.

Țiplic 2006 - IM Țiplic, Transilvania în Evul Mediu timpuriu (sec. VII-XIII), Alba Iulia, 2006.

Yotov 2008 - Y. Yotov. Bătălia Drastar (Dristra) (1087). - Cultura și civilizație la Dunărea de Jos. Călărași, vol. XXIV, 2008, p. 257-268.

Yotov 2011-a - V. Yotov, Controlul bulgar asupra Căii Sării în Transilvania în secolul al IX-lea (dovezi arheologice). - în: Salz und Gold: die Rolle des Salzes im prahistorischen Europa (volum după conferința din 2010 de la Provadia, Bulgaria).

Yotov 2011-b - V. Yotov, Un nou tip bizantin de săbii (secolele VII - XI), - în: Nis și Byzantium, IX. Nis, 2011, pp. 113-124.

Yotov 2004 - V. Yotov. Arme și echipamente din Evul Mediu bulgar (secolele VII-XI). Varna, 2004, p. 10.

Smochin. 1 : Sabie găsită într-un mormânt distrus din Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyorgy), județul Covasna

Smochin. 2: a. Pom de sabie din cetatea Păcuiul lui Soare; b. Sabie găsită în mormântul 55 din necropola Garabonc-I, Ungaria; c. Pom de sabie găsit într-o săpătură din secolul al X-lea în Abritus, Bulgaria; d. Pom de sabie din Pliska - prima capitală a Primului Regat Bulgar; e. Pom de sabie găsit la sud de Silistra, cu numeroase alte arme și echipamente abandonate după bătălia de la Drastar din 1087; f. Pom de argint din secolul al X-lea cu dedicație inscripționată „Prințului AbiT Ghana'im Manșur Billah”

g(l).

Fig. 2: Forma similară a pomului de săbii prezentată în fresce: g(l). Fresca lui Iosua (secolul al X-lea) de la Hosios Loukas în ,; g(2). Fresca lui Iosua (secolul al X-lea)

- detaliu

Fig. 3: a. Sword-guard de la Păcuiul Fig. 4. Sabie găsită în Dunăre lângă cetatea Călărași lui Soare; b. Sword-guard (acum la Muzeul Giurgiu)

din Pliska - primul capitai al Primului

Regatul Bulgariei

A.

Fig. 5: a. Sabie găsită la Albești (jud. Constanța); b. Partea superioară a sabiei de la Albești; c. Semn ștampilat pe o latură a sabiei de la Albești; d. Posibilul semn al lui Ulfberht de cealaltă parte a sabiei Albești

Fig. 6. Sabia din regiunea Fig. 7. Sabia din regiunea Nordul Dobrogei de Nord a Dobrogei